

הוריו, והמניעים לחקיקה שלו) כדי לאפשר את שרטוט דמותו באופן מגמתי. מובן מאליו שחסרון כל הפרטים הללו נחשב בעיני יוספוס עדות חותכת לחוסר האמינות של ליסימאכוס, כי כתיבה היסטוריוגרפית מהימנה אינה יכולה לפסוח על עניינים שכאלה; על חשיבות הגורמים האלה בספרות היוונית ובעיני יוספוס, ויישומם ביחס למשה, עיין Feldman 1993, pp. 244ff. זו הפעם הראשונה ביגד אפיון שיוספוס כינה את משה בתואר 'מחוקק' (νομοθέτης) השמור בדרך כלל לאישים מפורסמים בעולם העתיק שנתנו חוקות לעמיהם ועיצבו את חייהם לדורות; עיין להלן בפירושים לפסקאות ב, 153-154.

חוקים אשר יפגעו לרעה באלים ובבני האדם - השווה לעיל א, 306, 309. הפרשנות של יוספוס ביחס לדברי ליסימאכוס על חוקי משה חושפת את כוונת הלה להציג את היהודים כיכופרים באלים וכישונאי בריות ('מיסנתרופים').

317. **אם אומנם היו הם מצרים במוצאם, כי אז לא היו נוטשים בקלות את מנהגי אבותיהם** - זו מסקנה הגיונית כשלעצמה, והיא משמעותית במיוחד לאור הידוע לנו על גאווה המצרים בארצם. מתברר כי ההיגיון שהנחה את יוספוס בשאלה זו אומץ גם על ידי אוריגנס בדברים שייחס לקלסוס, כאשר התנצח עם הנוצרים; עיין אוריגנס, נגד קלסוס, ג, 6; Feldman 1990, pp. 113-114. **ואם היו ממקום אחר, אזי היו להם מן הסתם חוקים אשר נשמרו על ידם זמן רב מתוך הרגל** - מסקנה זו מתחייבת כמובן מההיגיון של קודמתה. לפי אמות המידה המקובלות בספרות האתנוגרפית העתיקה, היתה הנטישה של מנהגי האבות וחוקיהם בגדר מעשה כפירה (השווה אוריגנס, שם, ה, 5) או מעשה שחיתות האופייני לאנשים פחותים ונקלים (טאקיטוס, דברי הימים, ה, 5, 1).

318. **יש היגיון סביר לכך שהם נשבעו לא לדרוש לעולם את טובת אלה אשר גירשו אותם** - מסתבר כי ההיגיון הזה עולה בקנה אחד עם ההנמקות של הקאטאיוס מאבדירה (אצל דיודורוס הסיקילי, מ, 3, 4): "הוא גם הנהיג קורבנות הנבדלים מאלה של עמים אחרים, וכן מנהגי חיים מיוחדים; ובגלל שבעצמו סבל מגירוש זרים, הנהיג אורח חיים של שנאה לזר ולבריות". **אם באמת החליטו אנשים אלה לצאת למלחמת חורמה נגד כל בני האדם** - הדברים אמורים כפרשנות קיצונית של יוספוס לפסקה א, 309 דלעיל. מתברר כי גם טאקיטוס (דברי הימים, ה, 5, 1) הלך באותו התלם, בקובעו כי "את כל בני האדם זולתם שונאים הם שנאת אויבים". אם נכונה הפרשנות של יוספוס, הרי שליסימאכוס היה קיצוני יותר ממאתון בעניין זה; השווה לעיל א, 239. **הדבר מעיד על איוולת גמורה** - מעשה האיוולת של היהודים עולה מן העובדה שהם יצאו "למלחמת חורמה נגד כל בני האדם..." [דווקא] בשעה שהם נזקקו לעזרה מכולם, בהיותם נגועי חולי ומופקרים למותם במדבר. אין ספק כי, חשיפת האיוולת, היתה אליבא דיוספוס שיטה פולמוסית בדוקה לערעור אמינות העלילה, והוא השתמש בה לא פעם. **ולאו דווקא מצידם, אלא [גם] מצד זה אשר סיפר דבר שקר כזה אודותם** - לדברי יוספוס, האיוולת היא כפולה, שכן אין היא רק נחלת היהודים בסיפור העלילה גופו, אלא גם איוולתו של ליסימאכוס, שמצא לנכון להשתמש בה (ראה להלן).

הוא אף נועז לומר כי השם, שהם נתנו לעירם, מציין שוד מקדשים - הדברים אמורים באיוולתו של ליסימאכוס, שאינה מצטמצמת לעניין אחד בלבד. לדעת יוספוס, היא נוגעת גם לעובדה שהוא נועז (τόλμας) לומר את הסברו האטימולוגי לשם ירושלים (להלן). השימוש בפועל τολμάω (בהוראה שלילית) מלמד על העזה פזיזה, שלוחת רסן, לא אחראית וטפשית.

319. **מדבריו ברור כי אותו שם הביא חרפה ושנאה לדורות הבאים, אלא שמייסדי העיר**

חשבו זאת לכבוד לעצמם כאשר קראוה כך - יוספוס השתדל להוכיח את טיפשותו של ליסימאכוס גם בכך שהוא לא השכיל להבחין בסתירה הפנימית של עלילתו במה שנוגע לשם העיר ירושלים. לטענתו, מאחר שדברי ליסימאכוס מוכיחים כי השם היירוסילה הנחיל למקימי ירושלים חרפה ושנאה, הרי בלתי הגיוני הדבר, אף תמוה וטיפשי לחשוב כי הם בחרו דווקא בו. ההתבטאות 'יחשבו זאת לכבוד לעצמם' אמורה כמובן באירוניה צינית; השווה מילר, עמ' 214.

האיש הנכבד הזה - משמעות המילה $\gamma \epsilon \nu \alpha \iota \omicron \varsigma$ היא, בין השאר, noble in mind, high minded (ראה לידל-סקוט, עמ' 344). היא מלמדת כי דברי יוספוס אמורים, כמו בהתבטאות הקודמת, באירוניה ביקורתית; השווה עוד להלן ב' 32, 42.

לא הבין... כי היהודים אינם מכנים שוד מקדשים באותו מטבע לשון כמו היוונים - בעיני יוספוס זוהי הוכחה מאלפת ביותר לאיוולתו חסרת הגבולות של ליסימאכוס, השעונה על אסוציאציה אטימולוגית של הלשון היוונית, שהיא תלושה מכל צורה בלשונם הם.

מה ניתן עוד לומר נגד שקרן חסר בושה שכזה? - השאלה הרטורית המסכמת הזו רוויה כמובן לעג בוטה ביותר, שאינו צריך הבהרה נוספת.

מאחר שספרי זה כבר תפתח... אתחיל לכתוב ספר שני - להלן יתברר כי יוספוס ביקש להקצות את הספר השני להתנצחות ארוכה ויסודית עם אפיון, שבניגוד להתנצחויות אחרות, היא נגעה גם בסוגיות משפטיות בנות הזמן. כמו כן הוא הקדיש את השליש האחרון של הספר השני לכתיבת סנגוריה פניגירית על היהדות והיהודים, במטרה לעקור שגיאות, עלילות זדון ונאצות, ולהציע תחתן מידע אמיתי שנשזרו בו לא מעט תשבחות ודברי תעמולה נלהבים.

© Copyright by the Zalman Shazar Center for Jewish History, Jerusalem

Printed in Israel 1996

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopy, recording or any information storage or retrieval system, without permission in writing from the publisher.

ISBN 965-227-102-0

Catalogue No. 185-369

Printing: Graphit Press Ltd., Jerusalem

JOSEPHUS FLAVIUS

AGAINST APION

A New Hebrew Translation
with Introduction and Commentary

by

ARYEH KASHER

Vol. I

THE ZALMAN SHAZAR CENTER FOR JEWISH HISTORY
JERUSALEM

ינגד אפיון² הוא האחרון בכתבי יוספוס פלאוויוס.

והכל מודים כי יש לו ייחוד משלו. בעוד שיתר כתביו נושאים מעיקרם אופי היסטוריוגרפי, חיבור זה הוא פולמוסי ואפולוגטי, ותכליתו להוכיח את קדמות העם היהודי, להזם את עלילות השטנה שרווחו נגדו בעולם היווני והרומי, להבליט את דברי השבח עליו, להגן על זכויות יהודי התפוצה ועל מעמדם המשפטי, ולהדגיש את תרומתה של תורת משה ועדיפותה על שאר החוקות בענייני מוסר, צדק ואמונה. זהו אחד החיבורים הבולטים מסוגו בספרות היהודית ההלניסטית, שבו הוצעה שיטה שלמה ומשוכללת להתנצחות עם שונאי ישראל, שהגמקותיה מצטיינות ברוחב יריעה, בשנינות בתכסיסנות ובחריפות המחשבה, ומעל לכל במקוריות ובתעוזה, במטרה לזקוף קומתם של יהודים גם בעידן הקשה של חורבן הבית השני.

במאה השנים האחרונות לא נכתב מחקר מקיף, שיציע פרשנות שיטתית לינגד אפיון ויעמיד את הפולמוס והאפולוגטיקה שלו במרכז ההתעניינות. מאחר שהתרגום העברי הקיים מיושן וכתוב בלשון משכילית ומסורבלת, אינו ערוך לפי פסקאות וכולל רק הערות קצרות ומעטות, מציע החיבור הזה תרגום עברי חדש, מחולק לפסקאות ומלווה בפירושים היסטוריים וספרותיים נרחבים.

אריה כשר הוא פרופסור להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת תל-אביב, חוקר תקופת הבית השני. ספריו הבולטים הם: יהודי מצרים ההלניסטית והרומית, תל-אביב תשל"ט; כנען, פלשת, יוון וישראל, ירושלים 1988; אדום, ערב וישראל, ירושלים 1988.

דאנאקוד 185-369